

KELTAINEN KIRJASTO

ÉDOUARD
LOUIS

MYSTO
LOUIS

KELTAINEN KIRJASTO

ÉDOUARD LOUIS:

Ei enää Eddy (2014, suom. 2019)

Väkivallan historia (2016, suom. 2020)

Kuka tappoi isäni (2018, suom. 2022)

Naisen taistelut ja muodonmuutokset (2021, suom. 2022)

Muutos: metodi (2021, suom. 2023)

ÉDOUARD LOUIS

Muutos: metodi

Suomentanut

LOTTA TOIVANEN

TAMMI
HELSINKI

Sitaatit Jean Genet'n *Varkaan päiväkirjasta*,
Didier Eribonin *Retour à Reims* -teoksesta
ja Alice Walkerin "My Father's Country is Poor" -tekstistä
suomentanut Lotta Toivanen.

Sivun 236 valokuva © Chantapitch

Ranskankielinen alkuteos *Changer : méthode* ilmestyi 2021.

Copyright © Édouard Louis, 2021

All rights reserved

Suomenkielinen laitos © Lotta Toivanen ja Tammi 2023

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Painettu EU:ssa

ISBN 978-952-04-4634-5

Giovanni S:lle

En ole enää mitään, pelkkä veruke.

JEAN GENET: VARKAAN PÄIVÄKIRJA

Kaksi prologia

Kello on 00.33 ja ryhdyn kirjoittamaan hiljaisessa ja hämärässä huoneessani. Avoimesta ikkunasta kuuluu öisiä keskustelunpätkiä ja jostain kaukaa poliisiauton sireeni.

Minulla on ikää kaksikymmentäkuusi vuotta ja muutama kuukausi, moni sanoisi, että minulla on koko elämä edessäni, että mikään ei ole vielä alkanut, mutta minusta on jo kauan tuntunut, että olen kokenut liikaa. Varmaan juuri siksi kirjoittamisentarve on niin kova, se on tavallaan keino vangita menneisyys tekstiin ja siten, niin oletan, päästä siitä eroon; tai ehkä menneisyys päinvastoin on niin syvällä minussa, että se pakottaa minut puhumaan siitä koko ajan, kaikissa tilanteissa, ja se on kukistanut minut, ja vaikka luulen puhumalla pääseväni siitä eroon, vahvistankin vain sen valtaa ja vaikutusta elämässäni, olen ehkä jäänyt ansaan – en tiedä.

Olin kaksikymmentäyksivuotias, ja oli jo liian myöhäistä, olin kokenut liikaa – olin kohdannut lapsuudessani surkeutta ja köyhyyttä, äiti oli toistuvasti käsenyt minun koputtaa naapureiden tai tädin ovea ja anella pastapakettia ja tomaattisosepurkkia, koska äidillä ei

ollut enää rahaa ja hän tiesi, että lapsi herättäisi enemmän sääliä kuin aikuinen.

Olin kohdannut väkivaltaa, serkkupoika kuoli vankilassa kolmikymppisenä, isovelji alkoholisoitui jo teini-iässä ja oli humalassa aamuisin jo ennen kuin aloitti juomisen, koska elimistö oli niin viinan kyllästämä, ja äiti sulki silmänsä totuudelta suojellakseen poikaansa ja aina veljeni juodessa vakuutteli meille, että se oli viimeinen kerta, että sen jälkeen veli lopettaisi. Näin kotikylän kapakkatappelut ja syrjäisten maalaisyhteisöjen rasismien, joka kuului melkein joka sanassa ja lauseessa: *Tää enää mikään Ranska ole, tää on Afrikka, pelkkiä ulkomaalaisia joka paikassa.* Näin jatkuvan pelon siitä *ettei selviä kuun loppuun*, ettei ole varaa ostaa polttopuita eikä lapsille uusia kenkiä vanhojen hajoessa. Äiti sanoi aina: *En halua, että penskat joutuu häpeämään koulussa*, ja isä oli sairas, koska oli ikänsä raatanut tehtaassa liukuhihnalla ja sitten lakaissut kadulla muiden roskia, ja isoisä oli sairas, koska hänen elämänsä oli samanlaista kuin hänen isoisoisänsä, isoisänsä, isänsä ja poikansa: puutetta, epävarmuutta, koulunkäynnin keskeyttäminen neljä–viisitoistavuotiaana, tehdastyötä, sairauksia. Kun olin kuusi- tai seitsemänvuotias, katselin suvun miehiä ja ajattelin, että minunkin elämästäni tulisi samanlaista, että jonain päivänä menisin itsekin tehtaaseen ja tehdas painaisi minunkin selkäni kumaraan.

Olin paennut kohtaloani ja työskennellyt myyjänä leipomossa ja kirjakaupassa, vartijana ja tarjoilijana, olin ollut

vahtimestarina useissa eri teattereissa, sihteerinä, yksityisopettajana, prostituoituna, leiriohjaajana ja koehenkilönä lääketutkimuksissa. Kuin ihmeen kaupalla pääsin opiskelemaan filosofiaa ja sosiologiaa yhteen Euroopan parhaista yliopistoista, vaikka kukaan suvussani ei ollut käynyt kouluja. Luin Platonia, Kantia, Derridaa, Beauvoiria. Elettyäni ensin kaikkein köyhimmässä yhteiskuntaluokassa Pohjois-Ranskassa tutustuin maaseudun pikkuporvaristoon, sen penseyteen, hieman myöhemmin Pariisiin älykköpiireihin sekä ranskalaiseen ja kansainväliseen suurporvaristoon. Seurustelin maailman raharikkaiden kanssa. Nain miehiä joilla oli olohuoneessaan Picasson, Monet'n ja Soulagesin maalauksia ja jotka matkustivat vain yksityiskoneilla ja yöpyivät hotelleissa joissa yksi yö, yksi ainoa yö, maksoi saman verran kuin seitsenhenkisen lapsuudenperheeni ansaitsi vuodessa.

Pääsin – ainakin fyysisesti – lähelle aristokratiaa, illastin herttuoiden ja prinsessojen pöydissä, söin heidän kanssaan useasti viikossa kaviaaria ja join hienoa smppanjaa, vietin lomia sveitsiläisissä kartanoissa ja Geneven kaupunginjohtajan luona, sillä hänestä oli tullut ystäväni. Tutustuin huumediilereiden elämään, rakastin rautatiekiskojen korjaajaa ja miestä, joka oli jo kolmikymppisenä viettänyt vankilassa kolmanneksen elämästään, ja toisen kainalossa nukuin lähiössä, jota pidetään yhtenä Ranskan vaarallisimmista.

Parikymppisenä olin jo vaihtanut virallisesti sukunimeä, vaihtanut etunimeä, muokannut kasvojani, käynyt hiustensiirrosta ja useissa leikkauksissa, omaksunut

uuden tavan elehtiä, kävellä ja puhua, hankkiutunut eroon lapsuuteni pohjoisranskalaisesta korostuksesta. Pakenin Barcelonaan aloittaakseni siellä uuden elämän köyhtyneen aristokraatin kanssa, suunnittelin jättäväni kaiken ja lähteväni Intiaan, asuin pienessä yksiössä Pariisissa, suuressa asunnossa New Yorkin kalliilla hienostoalueella, kiertelin Yhdysvaltoja yksinäni, kuljeksin tuntemattomissa ja aavemaisissa kaupungeissa ja yritin irrottautua silloisesta elämästäni. Kun kävin vanhempieni luona, emme enää osanneet sanoa mitään toisillemme, emme puhuneet enää samaa kieltä, väliimme oli tullut kaikki se mitä minä olin lyhyessä ajassa kokenut ja käynyt läpi.

Kirjoitin ja julkaisin kirjoja ennen kuin täytin kaksikymmentäviisi vuotta, matkustin ympäri maailmaa esittelemässä teoksiani: Japanissa, Chilessä, Kosovossa, Malesiassa ja Singaporessa. Luennoin Harvardissa, Berkeleyssä ja Sorbonnessa. Aluksi sellainen elämä teki minuun suuren vaikutuksen, sitten se alkoi tympiä ja inhottaa.

Säästyin täpärästi kuolemalta, luulin kuolevani, tunsin kuoleman nahoissani, menetin toimintakykyni viikko-kausiksi.

Halusin paeta ennen kaikkea lapsuuttani, pohjoisen harmaata taivasta, välttää lapsuudenystävieni surkean elämän, sillä yhteiskunta evää heiltä kaiken; heidän ainoa ilonaiheensa on istuskella kotikylän bussipysäkillä harva se ilta, kitata kaljaa tai pastista muovimukista ja unohtaa, unohtaa ympäröivä todellisuus. Haaveilin siitä

että minut tunnistettaisiin kadulla, haaveilin siitä että olisin näkymätön, haaveilin katoavani, haaveilin herääväni jonain aamuna tyttönä, haaveilin rikastuvani, haaveilin aloittavani kaiken alusta.

Toisinaan olisin halunnut jäädä makaamaan johonkin koloon kauas kaikesta, kaivaa kuopan ja piiloutua, lakata puhumasta ja liikkumasta, antautua sille mitä Nietzsche kutsuu venäläiseksi fatalismiksi, olla siis niin kuin ne sotilaat, jotka pitkään sodittuaan, taisteluväsymyksestä uupuneina ja tuskissaan, raskaan ruumiin painamina käyvät makuulle lumihankeen kauas muista ja odottavat, että kuolema korjaa.

Tuon tarinan – tuon odysseian – haluan yrittää kertoa.

Harpon portaat ylös. En muista, mitä ajattelin porras-
käytävässä, laskin varmaan askelmia, jotta ei olisi tarvinnut
ajatella mitään muuta.

Saavun ovelle, vedän henkeä ja soitan ovikelloa. Mies
lähestyy, kuulen sen, erotan askelten äänet parketilla sei-
nän takana.

Olin puhunut hänen kanssaan ensimmäisen kerran
pari tuntia aiemmin nettisivustolla. Hän otti minuun
yhteyttä. Hän sanoi pitävänsä kaltaisistani pojista, nuo-
rista, hoikista, vaaleista, sinisilmäisistä – ja täsmensi:
arjalaistyyppisistä. Hän pyysi, että pukeutuisin niin kuin
opiskelija, ja minä pukeuduin, tai siis asuun johon hän
varmaan kuvitteli opiskelijoiden pukeutuvan, minulla oli
Geoffroylta lainattu liian iso huppari ja lempipilenkkarini,
kirrkaansiniset, halusin olla miehelle mieliksi siinä toi-
vossa, että hän vaivanpalkaksi maksaisi minulle enem-
män kuin oli luvannut.

Odotin.

Vihdoin hän avasi oven, ja nähdessäni hänet jouduin jännittämään kasvolihaksia, etten olisi irvistänyt – hän oli erinäköinen kuin lähettämissään kuvissa, hänen var-
talonsa oli veltto, raskas, miten sitä kuvailisi, hän näytti painuvan tai pikemminkin valuvan kohti lattiaa.

Pelkkä ovelle käveleminen oli ottanut koville, hän huohotti hengästyneenä, hiki kiilsi lukemattomina pieninä pisaroina otsalla. Koetin katsoa häntä mahdollisimman vähän, vältin katsomasta hänen kasvopiirteitään. Ajattelin: Vajaan tunnin päästä olet jo kaukana täältä ja sinulla on rahat taskussa. Haistoin hänet, keinotekoisen vaniljan tai hapantuneen maidon tuoksun. Hoin mieles-
säni lausetta: Vajaan tunnin päästä saat rahat, kun yhtäkkiä taempaa asunnosta kuului ääniä. Miesten ääniä, niitä oli useita, ehkä kolme tai neljä. Kysyin kuka siellä oli. Hän hymyili ja sanoi: Älä heistä välitä. Ole kuin heitä ei olisikaan, he ovat tottuneet, luonani käy usein huoria, et ole ensimmäinen. Mennään makuuhuoneeseen, älä ole huomaavinasia heitä.

Ajattelin: en halua, että kasvoni nähdään – häpeä nousi sisälläni, se kohosi sormenpäistä niskaan kuin halvaan-
nuttava, lämmin neste, tunsin tutun kuumotuksen. Uhittelin hänelle, sanoin että lähtisin takaisin kotiin. Ajattelin, että se loukkaisi tai harmittaisi häntä, mutta hän ei pidätellyt minua, tarjoutui tyynesti antamaan viisikymmentä euroa korvaukseksi turhasta reissusta, jos halusin kääntyä takaisin ja lähteä, ja vihasin häntä koska hän ei hermostunut. Viisikymmentä euroa ei riittänyt

minulle. Sanoin: Hyvä on, mutta mennään suoraan makuuhuoneeseen, ne ei saa nähdä mua, vedän hupun päähän.

Hän vakuutti, että ystävät eivät yrittäisi nähdä kasvojeni: Ei niitä kiinnosta. Hän kääntyi jo mennäkseen, näin hänen valkoisen ja lihavan niskansa: Ajattele rahaa, ajattele rahaa.

Menimme olohuoneen läpi. Hän käveli edelläni. Pidin pään painuksissa, huppu peitti kasvoni. Makuuhuoneessa hän istahti sängynlaidalle, ja kun hänen iso ruhonsa lysähti patjalle, kuului kimeä vingahdus.

Patja vaikeroi puolestani.

Seisoin hänen edessään uskaltamatta liikkua, ja hän katseli minua: Vittu että osaat olla kuuma, ihana natsinnaama. En sanonut mitään, tiesin, että hiljaisuus oli hänelle mieleen, että juuri sitä hän halusi ja juuri siitä maksoi, kovuudesta, kylmyydestä. Vedin roolia. Hän pyysi minua riisuutumaan ja sanoi: Mahdollisimman hitaasti, ja minä riisuuduin.

Nyt olin alastomana hänen edessään ja odotin. Hän sanoi vain: Haluan, että panet mua kuin huoraa. Hän nousi seisomaan, laski housut polviin, ei riisunut kokonaan, kääntyi selin ja asettui kontalleen sängylle – hänen pakaransa hohtivat valkoisina ja punaisina, ne olivat luisevat, veltot, kasvoivat ruskeaa haiventa – hän toisti: Anna mennä, pane mua, pane mua niin kuin olisin sun oma pikku huora. Hinkkasin penistäni häntä vasten, mutta mitään ei tapahtunut, penis pysyi löysänä, minulla

ei seissyt, en pystynyt ajattelemaan mitään muuta, kuvittelemaan itseäni johonkin toiseen tilanteeseen, hän oli niin vahvasti läsnä, hänen kehonsa oli niin väkevästi ja vahvasti läsnä, että se teki kuvittelemisen mahdottomaksi. Hän kysyi: Eikö onnistu, ja aikaa voittaakseni vastasin: Turpa kiinni. Tunsin sormenpäissäni, miten hän värähti kuullessaan käskyni, hän piti siitä.

Yritin uudelleen, hinkkasin itseäni häntä vasten, asetuin hänen päälleen epätoivoisesti, yritin vimmatusti kuvitella hänen kehonsa tilalle toisen kehon, toisen kehon alleni tai pikemminkin päälleni, koska tiesin, että siinä asetelmassa haluni yleensä heräsi, koetin keskittyä mielikuviin, mutta miehen kuiva ja kylmä iho sitoi minut nykyhetkeen, hänen läsnäoloonsa. Hän alkoi huokailla näyttääkseen kärsimättömyytensä. Toistin: Turpa kiinni, kuuletko, äläkä liiku, mutta tiesin että toisella kerralla käsky ei toimisi yhtä hyvin. Hän halusi enemmän. Hieroin itseäni häntä vasten yhä rajummin mutta tiesin epäonnistuneeni, peli oli menetetty, olin luultavasti ymmärtänyt sen jo makuuhuoneeseen astuessani.

Ajattelin rahoja joita tarvitsin ja häpeää jota tuntisin, jos joutuisin seuraavana päivänä sanomaan hammaslääkärille etten pystynyt maksamaan, ajattelin katseenvaihtoaamme ja selityksiä, joita hän varmaan kuuli yhtenä: Voinko maksaa ensi kerralla, olen pahoillani, mutta lompakko jäi kotiin, ja hän tietäisi, että valehtelin, ja minä tietäisin hänen tietävän, ja häpeäni kumpuaisi

tuosta loputtomasta peiliefektistä – niin yksinkertaista, niin banaalia se oli, ja siksi minä olin tämän miehen kotona, alastomana, kihnuttamassa itseäni häntä vasten.

Hän oli edelleen kontallaan liikkumatta. Minä astahdin taaksepäin, kiersin sängyn ja menin hänen eteensä. Hän näytti väsyneeltä, ilme oli kärsimätön, aneleva. Sanoin: Ime, ja hän otti löysän penikseni suuhunsa. Suljin silmät. En tiedä, miten oikein onnistuin, mutta kun olin seissyt siinä parikymmentä minuuttia, minulla alkoi seistä ja laukesin, vedin peniksen ulos, heitin lastin hänen naamalleen, katsoin alas ja näin valkoisen tahman hänen otsallaan, poskillaan, silmäluomillaan.

Hengitykseni värisi.

Pukeuduin. Ajattelin: Tämä on jo melkein ohi. Melkein ohi. Hän haki yöpöydältä pyyhkeen, jonka oli luultavasti pannut siihen siksi että olin tulossa, pyyhki kasvonsa ja meni pienelle lipastolle. Hän otti lipastonlaatikosta setelitukun ja palasi luokseni.

Hän antoi minulle sata euroa. En hievahtanutkaan. Hän tiesi tarkalleen, mitä odotin ja miksi seisoin hievahtamatta, mutta ei ollut ymmärtävinään. Hän leikittelee kanssani ja tiesi, että ymmärsin tilanteen, että tiesin hänen leikittelevän mutta että arastelin sanoa mitään. Lopulta hän sanoi: Hoidit homman vain puoliksi, maksan siis vain puolet sovitusta. Sun piti panna mua, mutta et tehnyt sitä. Huora, joka ei pane, ei ole huora. Voit olla iloinen, että saat edes satasen. Hän ei sanonut sitä hyökkäävästi, totesi vain, niin kuin sopimusehdon

tai viranomaisilmoituksen. Katsoin häntä, olin oppinut arvioimaan ihmisten varakkuuden yhdellä silmäyksellä, en ikinä erehtynyt, tiesin että hän oli rikas ja että toinen satanen ei olisi häntä hetkauttanut, että lisäsatasten menetys ei olisi vaikuttanut hänen elämäänsä millään lailla. Sydän hakkasi rinnassani (ei pelkkä sydän, koko keho pamppaili). Kerroin miehelle ahdingostani, en edes tiennyt hänen nimeään mutta paljastin kaiken, häpeän, hammaslääkärikäynnin. Hän vastasi, ettei se ollut hänen ongelmansa: Silloin kun jättää hommat puolitiehen, saa vain puolet sovitusta. Elämässä pitää tietää mitä haluaa. Olet nuori, ehdit kyllä oppia.

Tuon toteamuksen jälkeen päätin luovuttaa. Miehen viereisessä huoneessa istuvat ystävät saattaisivat huolestua ja tulla makuuhuoneeseen katsomaan, oliko kaikki kunnossa, he eivät saaneet nähdä kasvojani: Älä anna niiden nähdä kasvojasi, muut eivät saa nähdä kasvojasi.

Otin rahat ja lähdin, kuljin läpi pimeään Pariisiin ja palaan kotiin. Jalkakäytävät kiilsivät märkinä sateen jäljiltä, ne heijastivat kadut, oli kuin maassa olisi värjynyt toinen kaupunki. Minä kävelin. En ajatellut vihaavani sitä miestä. En ajatellut mitään.

Kotiin päästyäni istahdin sängynlaidalle ja itkin. Itkiessäni en ajatellut mitään. En muistanut enää edes omaa nimeäni. En itkenyt äskeistä kokemusta, ei se ollut niin vakavaa, se oli ollut pelkkä ikävä tuokio, jollaisia voi tulla missä tilanteessa tahansa. Äskeinen pikemminkin antoi minulle luvan itkeä kaikkia niitä

kertoja, jolloin en ollut itkenyt, kaikkia niitä kertoja, jolloin olin hillinnyt itseni. Kenties vuodatin sinä yönä huoneessani kahdenkymmenen vuoden edestä itkemättömiä kyyneleitä.

Menin suihkuun. En riisunut vaatteita. Annoin lämpimän veden virrata ja tunsin, miten se valui päästä nilkkoihin. Retkautin pään taaksepäin ja avasin suun kuin päästääkseen huudon, pitkän ja raikuvan huudon, mutta en päästänyt. Vesi kasteli vaatteeni, valkoinen T-paita muuttui ihonväriseksi, litimäiset housut olivat nyt tummemmat ja painavammat.

Seisoin suihkussa pitkään ja katselin ylleni valuvaa vettä. Kun tulin pois, aamu valkeni jo. Silloin taisin miettiä, voisinko jonain päivänä kirjoittaa tuollaisen kohtausten, se olisi kaukana siitä lapsesta, joka olin joskus ollut, kaukana hänen maailmastaan, se ei olisi traaginen eikä riipaiseva vaan lapselle aivan vieras, ja silloin päätin, että jonain päivänä tekisin sen, kertoisin kaikesta mikä oli johtanut tuohon tilanteeseen, ja kaikesta siitä mitä sen jälkeen tapahtui, yrittäisin palata ajassa taaksepäin.

ÉDOUARD LOUIS (s. 1992 Hallencourtissa) kirjoitti esikoisteoksensa *Ei enää Eddy* vain 21-vuotiaana. Kirjasta tuli arvostelumenestys, jota myytiin yli 300 000 kappaletta ja joka herätti kiivasta poliittista keskustelua. Louis on opiskellut sosiologiaa Pariisissa, ja häntä on kutsuttu yhdeksi sukupolvensa tärkeimmistä kirjallisista äänistä.

Kivuliaan rehellinen kertomus luokkanoususta ja sen taakse kätkeytyvästä raa'asta todellisuudesta. *Ei enää Eddy* -menestysteoksen tarinaa jatkava romaani kertoo, miten väkivaltaisen ja kurjan lapsuuden eläneestä Eddy Bellegueulesta tuli palkittu kirjailija Édouard Louis.

”Édouard Louis’n kiihkein, herkin ja koskettavin teos.”

FEMME ACTUELLE

”Louis osuu asian ytimeen tavalla, joka saa pohtimaan universaaleja kysymyksiä identiteetistä, lähtökohdista ja muutoksesta.”

NRC

Päälllys: Perttu Lämsä

